

GÜNDELİK SINIRLARIN İNŞASI VE SURİYELİ SİĞINMACILAR: ALTINDAĞ ÖRNEĞİ

BUILDING EVERYDAY BORDERING AND SYRIAN REFUGEES: THE CASE OF ALTINDAĞ

ZELAL ÖZDEMİR*

ÖZET

Kuramsal olarak Eleştirel Sınır Çalışmaları ile Göç Çalışmalarını bir araya getiren bu araştırma ampirik olarak Ankara'nın Altındağ ilçesinde Suriyeli sığınmacılarla gerçekleştirilen 30 yüz yüze derinlemesine mülakata dayanmaktadır. Çalışmada Türkiye ile Suriye arasındaki fiziksel sınırların daha geçirgen hale gelmesi sonucu, sınır bölgelerinden uzakta "sınır"lama (bordering) uygulamalarının daha yaygın hale geldiği öne sürülmekte ve bu uygulamaların sınırı çizmek ve korumakla sorumlu aktörlerden ziyade gündelik hayatta sıradan insanlar tarafından hayata geçirildiği söylenmektedir. Bu çalışma, Türkiye'deki değişen siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilerin getirdiği daha geniş bir yapısal ve kurumsal dönüşüm süreci ile sınır çalışmalarını bir araya getirmekte, Suriyeli sığınmacılara karşı hayata geçirilen gündelik sınır koyma pratiklerini tartışmakta ve sığınmacıların bu pratikler karşısında geliştirdiği baş etme/sınırla(n)mayı aşma stratejilerini ele almaktadır. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların karşı karşıya kaldığı 3 tür sınırlama pratiği ortaya çıkmıştır. Bunlar, sığınmacı statüsünün sorgulandığı "sahte mültecilik", Suriyelilerin kültürel olarak geri görüldüğü kültürel sınırlama ve sığınmacıların tehditleştirilmesidir. Bu uygulamalara karşılık olarsa sığınmacıların geliştirdikleri stratejiler, sığınmacıların öznel sosyal konumları doğrultusunda çeşitlilik göstermektedir.

ANAHTAR KELİMELER: Eleştirel Sınır Çalışmaları, Sınırlama, Gündelik Sınırlar, Suriyeli Sığınmacılar

* Dr. Orta Doğu Teknik Üniversitesi IIBF B Binası I-204 Çankaya, Ankara
e-posta: zelal@metu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6839-8903

ABSTRACT

This study aims at understanding the multifaceted everyday bordering practises that the Syrian refugees face drawing on the 30 in-depth interviews conducted with the Syrian refugees living in Altındağ, Ankara. Building on Critical Border Studies and Migration Studies, the study contends that as the physical borders between Turkey and Syria become more porous, internal bordering practices have become more diffused and are enforced mainly by non-state actors. This has been driving “reactionary bordering” against Syrian refugees by the Turkish population. In order to cope with the bordering practices, Syrian refugees develop various and sometimes contradictory de-bordering strategies. The study revealed 3 types of bordering practices faced by Syrian refugees in Altındağ. These are "bogus refugee" in which the status of asylum seeker is questioned, “cultural bordering” in which Syrians are seen as culturally inferior, and threat perception that sees the refugees as national security concern. The strategies developed by asylum-seekers in response to these practices vary according to their social positionings.

KEYWORDS: Critical Border Studies, Bordering, Everyday Bordering, Syrian Refugees

GİRİŞ

2011 yılında Suriye'de patlak veren iç savaş, komşu ülke olarak Türkiye'yi bu krizden en fazla etkilenen ülkelerden biri haline getirmiştir. 1990'lardan bu yana hem geçiş hem de hedef ülke haline gelen Türkiye için bu mülteci akını, ölçeği ve gelişme hızı açısından emsalsizdir ve Avrupa'nın geri kalanından farklı bir durum oluşturmaktadır. Türkiye, yakın zamana kadar Suriyeli mültecilere kimlik ve bazı haklar vererek neredeyse %100 açık sınır politikasına dayalı bir göç rejimi uygulamıştır. Ayrıca Türkiye, mülteci kabulünde Avrupa'daki muadilleri gibi eğitim, gelir vb. bazında herhangi bir başvuru kriteri uygulamamıştır. Sınır uzun bir zaman tüm Suriyelilere açık kalmıştır.

Bu açık sınır rejimi ilk bakışta devletin insani yardım politikası kaynaklı görünse de bu politikanın ortaya çıkmasına neden olan dinamikler çok katmanlı olup Türk Hükümeti'nin dış ve iç siyaseti ve jeopolitik iddiaları ile kesişmektedir. Korkut (2016), Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yaptığı insani yardımın seçici doğasına dikkat çekmekte ve Suriyeli mültecilerin Alevi Esad diktatörlüğünün vahşetinden kaçan Sünni kurbanlar olarak söylemsel olarak inşa edildiğini vurgulamaktadır. Buna göre Türk hükümeti, yalnızca seçmen tabanı ile dini ve bazen etnik olarak örtüşen mültecileri kabul etmiştir. Çalışmalar ayrıca Suriye göç akışının dış politika boyutunun altını çizmektedir.

(Altıok & Tosun, 2019) ve 'zorla tasarlanmış göç modelinden' yola çıkarak Türkiye'nin hem siyasi hem de finansal faydalar elde etmek isteyen bir devlet olarak hareket ettiğini savunmaktadır (Gökalp Aras & Şahin Mencütek, 2016).

El-Tayep'in (2016) belirttiği gibi, göç ve sığınma konusundaki mevcut söylemler bir boşlukta gelişmez. Bu geniş çaplı mülteci akını, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) yeni cumhurbaşkanlığı sistemiyle sonuçlanan rejim dönüşümünün yanı sıra güçlü siyasi ve ekonomik gerilimler bağlamında gerçekleşmektedir. İç ve dış siyaset kesişim noktasında, AKP hükümetinin göç politikası, özellikle muhalif kesimler tarafından ulusal kimliği dönüştürmek ve Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolünü Avrupa'dan uzak, Arap, Sünni ve hegemonik olarak yeniden çerçevelemek için kullanılan bir araç olarak değerlendirilmektedir. Böylece, Suriye'deki savaştan kaçan büyük ölçekli Suriyeli göçü ve Suriyeli mülteciler, Türkiye'de rejime muhalif grupların ana hedefi haline gelmektedir.

Bu durum ise AKP rejiminin jeopolitik tasavvuruna ve iddialarına bir yanıt olarak, günlük düzeyde gerçekleşen sınırı içeride yeniden kurma pratiklerini artırmıştır. Türkiye ile Suriye arasındaki fiziksel sınırlar daha geçirgen hale geldikçe, sınır bölgelerinden uzakta "sınır"lama (bordering) uygulamaları daha yaygın hale gelmekte ve rejimin açık sınır politikasına bir tepki olarak sıradan insanlar tarafından hayata geçirilmektedir. Bu çalışma, Türkiye'deki değişen siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilerin getirdiği daha geniş bir yapısal ve kurumsal dönüşüm süreci ile sınır çalışmalarını bir araya getirmekte, bu krizle ortaya çıkan ve güvenlik aktörlerinden ziyade devlet dışı aktörler tarafından Suriyeli mültecilere karşı yapılan gündelik sınır koyma pratiklerini tartışmaktadır.

Türkiye'deki Suriye mülteci krizi konusunda geniş bir yazın mevcuttur. Bu yazın, göç yönetiminden sınır bölgelerindeki etkilere, entegrasyon ve dışlanma gibi pek çok konuyu kapsamaktadır. Bununla birlikte, şimdiye kadar, çok az çalışma bu konuyu fiziksel sınır alanlarından uzakta gerçekleşen gündelik sınır inşası perspektifinden ele almaktadır. Bu çalışma, fiziksel sınırda gerçekleşen sınır koruma uygulamaların yaygınlaştığını ve sınır rejimlerini uygulama görevinin bireysel aktörler tarafından hayata geçirildiğini vurgulayan eleştirel sınır çalışmaları literatürüne dayanarak ihlal edildiği düşünülen sınırların ülke içinde ve gündelik hayatta nasıl yeniden inşa edildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Devletin açık sınır politikasına bir cevap olarak ortaya çıkan "tepkisel gündelik sınır koyma" pratiklerinin Suriyeli mülteciler üzerindeki etkisini anlamaya çalışmaktadır.

Çalışmada ilk olarak bu çalışmaya yön veren Eleştirel Sınır Kuramları ve "sınır"lama kavramı tartışılacaktır. Daha sonra, Ankara'nın Altındağ ilçesinde

gerçekleştirilen alan araştırması anlatılacak ve son bölümde toplanan verilerin analizi ile mültecilerin maruz kaldıkları sınırlama pratikleri ve bunlarla baş etme örüntüleri ortaya konulacaktır.

GÜNDELİK SINIRLAR VE “SINIR”LAMA

Sınırların temel ve amaçlanan işlevi ayırım yapmaktır. Sınırdan girebilecekleri ve/veya sınırın koruduğu ulus devlete mensup olanları olmayanlardan ayırma aracıdır. Ancak normatif olarak ayırım yapmak da modern sınırların temel işlevlerinden biridir. Temel insan haklarını ırk, cinsiyet, sınıf, ulusal köken, cinsel tercih ve engellilik durumu gibi farklı kimlik kategorilerine göre tahsis etmek de sınırların en önemli işlevlerinden biridir.

Eleştirel Sınır Çalışmaları (van Houtum & van Naerssen, 2002; Delanty, 2006; Newman, 2006, 2011; Parker & Vaughan-Williams, 2009; Paasi, 1998; Paasi, 2009; Johnson vd., 2011; Kolossov & Scott, 2013) sınırları yalnızca coğrafi bir çizgi/bariyer olarak kabul eden anlayışları sorgulamakta ve sınırların inşa edilme ve korunması süreçlerinin çok daha çeşitli pratiklerle gerçekleştiğinin altını çizmektedir. Buna göre sınır, jeopolitik iddiaların ve tahayyüllerin deneyimlendiği, müzakere (pazarlık) edildiği ve (yeniden) üretildiği bir siyaset alanı olarak tanımlanmaktadır. Devlet sınırları, içeridekiler ve dışarıdakiler arasındaki sınırları belirleyen ana mekanizmalardan biriye, sınır oluşturma süreçleri devleti ve devlet dışı aktörleri içeren çok daha karmaşık bir olgudur. Eleştirel sınır çalışmaları, sınırların yalnızca yukarıdan aşağıya makro, sosyal ve devlet politikaları olmadığını, aynı zamanda devlet görevlilerinden medyaya ve toplumun farklı kesimlerinde konumlanmış tüm üyelerine kadar değişik sosyal aktörlerin günlük söylemlerinde ve uygulamalarında mevcut olduklarının ve aynı zamanda aşağıdan yukarı bir “süreç” de olduklarının altını çizer (Doevenspeck, 2011). Ne insanlar ne de hükümetler bir sınırı tamamen kendi başlarına tanımlarlar. Cole ve Wolf'a (2018, 73) göre, günlük hayatlarını yaşayan insanlar, herhangi bir resmi, yasal veya siyasi aktörün/kurumun yaptığı kadar sınır oluşturmaktadırlar. Wonders'ın (2006, 66) iddia ettiği gibi, "devletler, genellikle küresel baskılara yanıt olarak, ulusal sınırları düzenlemeye çalışsalar da sınır politikaları aslında bireysel aktörler tarafından hayata geçirilmediği sürece anlam kazanmazlar. Sınırlar, somut fiziksel bir olgu olmalarının ötesinde toplumsal olarak inşa edilirler. Dolayısıyla sınır kavramı, uygulamalar, teknikler ve teknolojilerin bir toplamı olarak çok yönlü bir doğaya sahiptir.

Bu yaklaşım, geleneksel aktörler ve uygulamalar tarafından yürütülen sınır çalışmalarını incelemek için sınır kontrolü (örneğin pasaportlar, devriye gezen sınır muhafızları, gözetim teknolojisi) ile açıkça ilişkili aktörlerin ve uygulamaların analizinin ötesine geçer (Guiraudon & Lahav, 2000; Paasi,

1998; Paasi, 2009).

Sınırlama uygulamaları, “artan bir sembolik performansın” parçası olarak işlev görür (Fine, 2018, 9). Sınır kontrolleri, kontrol ve caydırıcılığın gerçek sonuçlarından çok, devletin bir durum üzerindeki kontrolüne ilişkin bir izlenim veya imaj yansıtmakla ilgilenir. Bu anlamda, sınır kontrol çabaları yalnızca eylemlerle amaca yönelik bir araç değil, aynı zamanda anlamı ileten jestlerdir. Yaptırım performansı, yasa dışı sınır geçişlerini ortadan kaldırmaya da sınırın önemini yeniden teyit eder. Sınırları koruma ve sınırlama, aynı zamanda törensel bir uygulamadır (Fine, 2018, 9).

Eleştirel Sınır Çalışmaları, sınırların güç mücadelelerinden yaratıldığını vurgular. Bu yaklaşım, sınırların ortadan kalkmaktan çok, giderek daha karmaşık işlevlere sahip olacak şekilde yeniden yapılandırıldığına dikkat çeker (Rumford, 2006; Parker ve Vaughan-Williams, 2014; Walters 2006; Jones & Johnson, 2014).

Bir kurum olarak sınır kavramından kastedilen, bir coğrafya üzerine çizilmiş fiziksel bir çizgi veya bir tel örgü değil, sosyal ve mekânsal benzerlik ve farklılaşmaların oluştuğu bir süreçtir. Bu yaklaşıma göre, sınırın özelliklerinden biri, insan grupları arasında ayırım yapmayı amaçlamasıdır. “Sınırların her yerde olduğu” (Balibar, 2002, 82) kabulüne dayanarak, genellikle “biz” ve “öteki” gibi ikili karşıtlıklara dayanan bir farklılık anlayışı ortaya koyar. Sınır koyma pratikleri “çağdaş siyasi gündemlerin merkezinde yer alan belirli siyasi aidiyet projeleriyle bağlantılıdır” (Yuval-Davis, 2013). Bu anlamda sınır kurumu aidiyetin ahlaki, sosyal ve siyasi sınırlarını belirlemektedir. Wemyss ve Cassidy (2017) Avrupa’da Romanlara uygulanan gündelik sınırlama uygulamalarını araştırdıkları çalışmalarında, Romanların ‘hak etmeyen Avrupalılar’ haline getirildiklerini ortaya koyarlar. Bu uygulamalar arasında serbest dolaşım haklarının kısıtlanması, sınır dışı edilme, istihdam, konut ve refaha erişimde ayrımcılık ve günlük hayattaki Roma fobi yer almaktadır. Romanların durumu her ne kadar Suriyeli sığınmacılardan oldukça farklı olsa da Suriyeliler de benzer sınırlama pratiklerine maruz kalmaktadır (örneğin bkz. Diker ve Karan, 2021).

Aslan (2016), “Sınır kavramının kapsamı genişletildiğinde devletin sadece dışarıya karşı kendi egemenlik alanını sınırlamadığı içeride de ‘ideal millet’ anlayışı üzerinden topluma yönelik bir “sınır”lama yürüttüğünü” belirtir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar konusu da bu bağlamda önem kazanmaktadır. Türkiye hükümetinin Suriye göçü konusundaki politikaları, Suriye ve Türkiye arasındaki sembolik ve fiziksel sınırların ortadan kalkması, bu tahayyüllere karşı çıkan kesimler tarafından Suriyelilere karşı günlük düzeyde artan yeniden “sınır”lama pratikleriyle eş zamanlı olarak ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, fiziksel sınırları korumada başarısız bulunan

devletin göç rejimine karşı, sınırlar ülke içerisinde ve gündelik hayatta yeniden inşa edilmekte ve bu şekilde Türkiye'nin ve Türkiyeli olmanın sınırları çizilmekte ve bunlar korunmaya çalışılmaktadır. Suriyelilere karşı gündelik hayatta sergilenen bu sınır koyma pratikleri, aslında, rejimin ideal millet anlayışına bir tepki niteliği de taşır ve siyasi aidiyet meselesinin odağında yer alır.

Myrivili (2004, 19), sınırın, "sürekli bir tehlike söylemi üreten çeşitli tehditlerin somutlaşmış hali" olduğunu belirtmektedir. Bu durum, Suriyelileri savaştan kaçan sığınmacılar olarak değil, rejimin ve ideolojisinin taşıyıcıları/piyonları olarak algılayan Türk toplumunun önemli bir kısmı için geçerli görünmektedir. Aslında uluslararası bir konu olan Suriyeli göçü, Türkiye iç siyasetinin dinamikleriyle örülerek, Suriyeli mültecilerin varlığı ve geleceği hakkında yapıcı bir tartışma olasılığını engelleyen, kimlik odaklı anlatılar ve tahayyüllerin çatışmasında bir araca dönüşmektedir. Suriyeli sığınmacılar için tasarlanmış politikalar ve fonlar, insana yaraşır yaşam olanakları sağlama açısından oldukça sınırlı kalmasına rağmen çok çeşitli kesimler tarafından sert bir şekilde eleştirilmektedir. Makro düzeyde devlet tarafından kurulan "Suriyeli sığınmacılarla kardeşlik" anlatısı, mikro düzeyde düşmanlık ve sığınmacı karşıtlığına dönüşmektedir. Bu iki düzey arasındaki uçurum ise Suriyeli sığınmacılar açısından ciddi bir dışlanma ve "sınır"la(n)ma, pratiklerine maruz kalmayı beraberinde getirmektedir.

Sınırların ilişkiselliğine dikkat çeken durumsal kesişimsellik (situated intersectionality) perspektifi, Eleştirel Sınır Çalışmalarına önemli bir katkıda bulunarak sınırın etkisinin bir grubun her üyesi için aynı şekilde olmadığına, bireyin sosyal konumuna göre farklılaştığına vurgu yapar (Yuval-Davis, 2013; Yuval-Davis, 2014; Yuval-Davis, Wemyss & Cassidy, 2019). Kesişimsel analiz ırk, toplumsal cinsiyet, etnisite, toplumsal sınıf gibi çoklu öznel konumların birbirleriyle etkileşim içinde karşılıklı olarak birbirlerini inşa ettiklerini belirtirken bu konumların şekillenmesinde baskıcı yapıların rolünü anlamayı hedefler (Dill ve Zambara, 2009). Kesişimsellik, çoklu, birlikte oluşan bu öznel kimlik konumlarının kurumsallaşmış uygulamaların ve yaşanmış deneyimlerin inşasında etkin olduğunu belirtir (Carastathis, 2014). 'Gerçek hayattaki bir kişi, örneğin, pazartesi günü bir kadın, salı günü işçi sınıfının bir üyesi ve çarşamba günü Afrika kökenli bir kadın değildir' (Russell, 2007: 47). Bu anlamda kesişimsellik bu farklı konumları birlikte, eş zamanlı okuma yönündeki kuramsal talebe yanıt vermektedir (Russell, 2007). Göç çalışmalarında kesişimsellik kişilerin statüleri ve sınıflarıyla bağlantılı olarak göçün deneyiminin farklılaştığına dikkat çekmektedir. Winker ve Degele (2011, 18) kesişimselliğin, eşitsizlik yaratan toplumsal yapılar, sembolik temsiller ve kimlik inşa süreçleri arasındaki bir etkileşim sistemi olduğunu belirtir. Bu nedenle kesişimsellik, Suriyeli sığınmacılar şeklindeki homojenleştirici bakış

açısına karşı bir analiz alanı açar ve sığınmacı kimliğinin birçok öznel yönünü görünür kılar.

Sığınmacılar sosyal konumlarına ilişkin değerlendirmeler yaparak bu sınırlama pratiklerine karşı farklı stratejiler geliştirirler ki bu da sınır kurumunun dinamik bir süreç olduğunu gösterir. Bu çerçeve, sığınmacıların içinde buldukları siyasi ortamı, gruplar arasındaki fiziksel ve sembolik sınırların geçirgenliğini ve eylem seçeneklerini değerlendirdiklerini belirtirken (Bernstein, 2005) kendi kimliklerini, bu ilişkisel sosyal konumlara ilişkin algılarını ve bu konuları değiştirmek için geliştirdikleri stratejilerin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Bu yaklaşım, benzer etnik köken veya sınıf konumundan gelen Suriyeli sığınmacıların, (bu iki kategoriye ek olarak başka bir kimlik kategorisine veya başka ek ve farklı toplumsal konumlara da dahil olabilmeleri nedeniyle) neden dışlanma ve sınırlandırma pratiklerini farklı algılayıp deneyimlediklerini ve daha da önemlisi, neden farklı ve bazen birbiriyle çelişkili şekillerde baş etme stratejileri geliştirdiklerini daha iyi anlamamızı sağlar. Diğer bir deyişle, bu yaklaşım, sığınmacıların ilişkisel kimlik algıları, onları şekillendiren siyasi bağlamlar ve uyguladıkları stratejiler arasındaki bağlantıyı açıklığa kavuşturur.

YÖNTEM

Bu çalışma, sosyal, politik, kültürel olaylar hakkında çoklu, özneler-arası, inşa edilmiş gerçeklerin varlığına olan inanca dayanan yapılandırmacı-yorumcu bir metodolojiyi benimsemektedir. Sınırların “çok anlamlı” olduğunun, yani sınırın farklı sosyal konumlarda yer alan bireyler için aynı şekilde deneyimlenmediğinin altını çizen durumsal kesişimsellik çerçevesi doğrultusunda nitel araştırma yaklaşımını benimseyen bu araştırma, bu farklılıkları kavrayabilmek için Ankara'nın Altındağ ilçesinde en az 5 yıldır yaşayan Suriyeli sığınmacılarla yapılan derinlemesine mülakatlara dayanmaktadır. Çalışma öncesinde Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden etik kurul onayı alınmıştır.

Mülteci çalışmaları alanındaki metodolojik değerlendirmeler, nitel mülakatların ve özellikle de anlatı yaklaşımlarının, mültecilerin deneyimlerini kendi kelimeleriyle daha eksiksiz bir şekilde ifade edilmesine izin verdiği için önemli ve etkili bir veri toplama yolu olduğunu vurgulamaktadır. Anlatı temelli bu veri toplama yöntemi, anlamın deneyimler aracılığıyla atfedildiğini öne sürmektedir (Gilmartin, 2022). Bu anlamda etnografik çalışmalar doğası gereği durumsaldır ve Herbert'in (2000) ifade ettiği gibi, “makro düzeydeki sosyal olgular ile mikro düzeydeki dinamikler” arasındaki ilişkiyi vurgulamak açısından büyük önem taşır.

Katılımcıların belirlenmesinde kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Sürekli gözetlenme deneyimi yaşayan ve genellikle tanımadığı insanlara karşı temkinli olan sığınmacılara ulaşmada hem yerel topluluk liderlerinden yardım alınmış hem de önceki saha çalışmaları sırasında oluşturulan kişisel sosyal ağlar kullanılmıştır.

14 kadın 16 erkek sığınmacıyla yapılan mülakatlar, Ağustos, Eylül ve Ekim 2021 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Tüm katılımcılara çalışmanın amacı, niteliği ve çalışmaya katılımın gizlilik ve gönüllülük esasına dayalı olduğuna ilişkin bilgi verilmiş ve izinleri alınmıştır. Mülakatların büyük çoğunluğunda tercüman kullanılmıştır. Görüşmeler en az 50 dakika, en fazla 2 saat sürmüştür. Görüşmeler sırasında katılımcıların izin verdiği durumlarda ses kaydı alınmış aksi durumda ise not tutulmuştur. Ses kayıtları deşifre edilmiş ve Türkçeye tercüme edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış mülakatlarda, bir mülakat cetveli kullanılmış ancak sorular açık uçlu bırakılmıştır. Mülakatlar sırasında sığınmacıların sınırla(n) ma ve dışlanma algıları ve bunlarla nasıl baş ettiklerini anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Görüşmelerde “bekle ve dinle yaklaşımı” kullanılmış ve katılımcılardan günlük yaşamı hakkında konuşması istenilerek başlanmıştır (Fox & Miller-Idriss, 2008). Böylece katılımcıların yüz yüze kaldıkları sınırlama pratiklerini araştırmacının sunduğu kategoriler yerine kendi ifadeleri ile dile getirmesi mümkün olmuştur.

Yüz yüze yürütülen görüşmeler katılımcıların sınırlama pratiklerini deneyimleme biçimlerini ve bu deneyimlere ilişkin sözlü ve sözel olmayan ifadelerini anlamaya imkân sağlamıştır. Katılımcıların çoğu kimliklerinin gizli tutulmasını talep etmiş ve bu nedenle makalede isimleri kullanılmamıştır.

Bu çalışma için görüşülen Suriyeli sığınmacılar durumsal kesişimsel yaklaşıma uygun olarak sosyo-demografik özellikleri bakımından heterojen bir özellik sergilemektedir. Görüşme yapılan mültecilerin yaşı 18 ve 60 arasındadır. Çalışmaya katılan katılımcılardan 18’i evlidir. Buna ek olarak, 5 kadın eşinden boşanmış ve 3 kadın sığınmacı da eşini savaşta kaybettiğini belirtmiştir. Eğitim durumu açısından görüşme yapılan 30 katılımcının 7’si üniversite mezunu, 2’si üniversite öğrencisi, 3’ü üniversite terk olup 1’i lise mezunu, 14’ü ortaokul mezunu ve 3’ü ilkokul mezunudur. Bir işte çalıştığını belirten 12 katılımcının tamamı erkektir. Çalışmaya katılan kadın sığınmacıların hiçbiri çalışmamaktadır.

Derinlemesine mülakatlar yeni bilgilerin verilmediği doygunluk noktasına kadar sürdürülmüş ve mülakatlarla toplanan veriler yorumlayıcı bir tematik analize tabi tutulmuş ve kodlanmıştır. Bu analiz sonucu ortaya çıkan temalar makalede kullanılan alıntılarla sunulmuştur.

ARKA PLAN

Türkiye çoğunlukla göç veren bir ülke olarak nitelendirilse de özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerinde siyasi liderlerin komşu bölgelerden etnik Türklerin göçünü teşvik etmeye çalıştığı uzun bir göç alma geçmişine de sahiptir (İçduygu & Kirişçi, 2009). 1980'lerden bu yana ve özellikle 1990'lar ve 2000'lerde Türkiye, komşu ülkelerden gelen mültecilerin yanı sıra düzensiz ve transit göçmenleri de kabul etmiştir (İçduygu & Kirişçi, 2009). Ancak daha da önemlisi, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler 1951 Mülteci Sözleşmesi'ne ilişkin coğrafi sınırlamaları nedeniyle, yalnızca Avrupalı mülteciler bir gün Türk vatandaşlığına başvurabilecek tam mülteciler olarak kabul edilmektedir (Norman, 2020). Türkiye'ye gelen ve mülteci statüsü belirleme prosedürlerinden başarıyla geçen diğer tüm mülteciler, Türk hükümeti tarafından ya "şartlı" ya da "geçici" mülteci olarak kabul edilmektedir. Son otuz yılda Türkiye'ye özellikle Afganistan, Bosna, Kosova, İran, Irak ve son olarak Suriye'den mülteciler gelmiştir ve bu mültecilerin hiçbiri Türkiye tarafından "tam" mülteci olarak görülmemektedir (Norman, 2020).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM, 2022) tarafından açıklanan resmi rakamlara göre 16 Haziran 2022 itibarıyla geçici koruma sağlanan Suriyeli sayısı 3,724, 240'tur. Beş geçici barınma merkezinde yaşayan Suriyeli sığınmacı sayısı 50,043'ken, 3,674,197 kişi şehirlerde yaşamaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'de kayıtlı Suriyeli mültecilerin yüzde 98'i sınır illeri ve büyükşehirler de dâhil olmak üzere kamplar yerine kasaba ve şehirlerde ikamet etmektedir. Türkiye'deki Suriyeliler etnik köken, din, cinsiyet, nesil, sosyal sınıf vb. açılardan heterojen bir yapıya sahiptir. Kürt, Türkmen, Arap, Şii, Dom, Abdal, Ermeni, Ezidi, Süryani Suriye vatandaşları; çalışan, orta ve üst sınıf Suriyeliler ve Türkiye'nin çeşitli şehirlerine yerleşmiş Hristiyanlar, Müslüman Aleviler ve Sünniler de dahil olmak üzere farklı dini geçmişlere sahip Suriyeliler bulunmaktadır (Şimşek, 2018, 542). Bu şekilde heterojen bir yapı sürdüren Suriyeli sığınmacılara ilişkin toplumsal algı ise oldukça genelleyicidir. Sosyal Demokrasi Vakfı (SODEV) tarafından Kasım 2021 tarihinde gerçekleştirilen Suriye Göçünün 10. Yılında Türkiye'de Suriyeli Göçmenler Araştırması sonuçlarına göre, katılımcıların yüzde 71,7'si Suriyelilerin temiz olmadığını, yüzde 73'ü kibar olmadıklarını, yüzde 71,5'i ise güvenilir olmadıklarını belirtmiştir (SODEV, 2021).

Suriyeli sığınmacılar meselesinin toplumsal aktörler tarafından sürdürülme biçimleri Türkiye'de AKP yönetimi altında değişen siyasi iklim ve tartışmalar ile sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde AKP'nin Suriye göçüne ilişkin politikaları Türkiye'deki bu bağlamla birlikte ele alınacaktır.

AKP, Türk ulusunun, dini-cemaat değerleri ve romantize edilmiş bir

Osmanlı tarihi ile birleşmiş Sünni, homojen bir varlık olduğu şeklindeki bir anlayış üzerine kurulmuştur. Bu organik toplum görüşü kültürel, etnik, dini ve sosyal ayrımları göz ardı etmekte ve devleti küreselleşmenin zorlukları karşısında dini-millî ideallerin savunucusu olarak görmektedir. Dini, ahlaki bir değer sistemi olarak ele alarak 'dinle yoğrulmuş bir milliyetçiliğin' (Coşar, 2014 80) etnik, sınıfsal ve toplumsal cinsiyet farklılıklarına bakmaksızın Türk toplumunun tüm kesimlerini temsil ettiği iddia edilmektedir. Bu kimlik ve temsil anlayışı, çoğunlukçuluk ve uyumun aşırı bir yorumuna dayanan dar bir demokrasi vizyonu ile sınırlandırılmış ve bireycilik, özgürlük ve farklılıkların tanınması gibi liberal demokratik değerler gitgide önemsizleştirilmiştir (bkz. Öniş, 2015).

Yanaşmayan, Üstübcive Kaşlı (2019), AKP'nin, 2002'den bu yana kesintisiz tek parti iktidarı boyunca, içeride 'halk ile Kemalist elit/devlet ikileminden', dışarıda ise yükselen İslam karşıtı medeniyetçi söylemlerden faydalandığını belirtmektedir. 2011'de Suriye'de iç savaş patlak verdiğinde, ilk olarak Esad'ı barışçıl bir geçiş sürecine ikna etmek için diplomatik kanallar arayan Türkiye, bu çabalar başarısız olunca, yakınlaşma politikasını sonlandırarak Esad rejimine yönelik tutumunu radikal bir şekilde değiştirmiş ve Suriye'de rejim değişikliği gerektiğine ilişkin bir söylem benimsemiştir. Araştırmacılar, rejim tarafından insani amaçlar ve jeopolitik öncelikler temelinde gerekçelendirilen bu "açık kapı" yaklaşımıyla rejimin kendini hem bölgesel bir güç olarak hem de Esad rejiminin zulmünden kaçan insanlara kapılarını açan kurtarıcı ülke olarak konumlandırmış ve uluslararası meşruiyet kazanmasına da imkân vermiştir (Kaşlı & Yanaşmayan, 2020). Türkiye bir yandan Suriyelileri ne uluslararası ne de ulusal mülteci hukukunda tanımlanmış bir kategori olan "misafir" olarak resmen tanımlayarak bunun geçici bir durum olduğuna işaret etmiş diğer yandan din kardeşliği kavramına atıfta bulunarak burada olmalarını meşrulaştırmıştır (Genç, Heck, and Hess, 2019). Bu din kardeşliği anlatısında Türkiye'nin misafirperverliği ve Batı'nın ilgisizliği de karşı karşıya getirilmiştir.

Dolayısıyla AKP'nin söylemi, Türkiye'nin Osmanlı mirasını yeniden canlandırarak ve araçsallaştıran ve gücünü 'İslam ümmetinin merkezi' olma iddiasından alan medeniyetçi bir söyleme kaymıştır. Bu medeniyetçi söylem iç siyasette de sürdürülmüştür ve eğitim sistemi, sanat ve kültür, kadın hakları ve günlük yaşam da İslami ideallere uygun olarak geniş kapsamlı bir şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Rejim, "neyin" ve "kimin" "bize" ait olduğunu tanımlamak için sürekli olarak "yerli ve millî" olanın sınırlarını çizmekte ve bu alanın üstünlüğünü vurgulamaktadır. Bu şekilde hem iç hem de dış ötekileri/sınırları belirleyen ideolojik ikilikler yaratmıştır. Bu kimlik oluşturma sürecinin sonucunda, "Yeni Türkiye"nin de sınırları belirlenmiş ve buna uymayanlar marjinal hale getirilmiştir.

Bu değişen jeopolitik ve ulusal tahayyül bağlamında ortaya çıkan ve gelişen Suriye savaşı, Suriyeli sığınmacıların toplumun bazı kesimleri için nasıl algılandığını da belirlemektedir. AKP'nin açık kapı politikasına yönelik eleştiriler bu hegemonik medeniyetçi üslubun bir parçası olarak gelişmiş ve iktidardaki AKP ile muhalefet partileri arasındaki ideolojik mesafeye bağlı olarak farklı biçimler almıştır. Bélanger ve Saraçoğlu (2019), Suriyeli karışıklığının Türkiye'de uzun süredir devam eden bir ideolojik krizi yansıttığına işaret ederler. Bu iç siyaset bağlamının yanı sıra Suriyeli nüfusun büyüklüğü, mülteci politikasının muğlaklığı ve şeffaf olmaması ve bu meselenin siyasi muhalif gruplar tarafından konunun bir mobilizasyon aracı olarak kullanılması Suriyelilere karşı giderek daha düşmanca ve dışlayıcı bir kamu söylemine ve mülteci karşıtı şiddet olaylarına yol açmıştır.

İÇERİDE İNŞA EDİLEN GÜNDELİK SINIRLAR

“En kötü şey ne biliyor musunuz? Sizi burada istemediklerini biliyorsunuz, sizi uygun bulmadıklarını biliyorsunuz ama yine de burada yaşamak zorundasınız.” (Cevaplayıcı 1)

“Bizi belki Covid-19 değil ama bu düşmanlık öldürecek!” (Cevaplayıcı 2)

“Ankara açık hava hapisanesi gibi. Gitsem izin vermiyorlar. Çalışsam izin vermiyorlar.” (Cevaplayıcı 3)

“Her gün her an kendinizi ispatlamak zorundasınız. Gerçekten savaştan kaçtığınızı, terörist olmadığınızı, eğitilmiş ve düzgün bir insan olduğunuzu, dilenci olmadığınızı, hükümetten para almadığınızı. Bu o kadar yorucu ki!” (Cevaplayıcı 4)

Çalışmaya katılan sığınmacıların bu sözleri oldukça çarpıcı bir biçimde maruz kalınan dışlanmayı ve farklı sınırlama uygulamalarına işaret etmektedir. Hepsinde ortak olan nokta katılımcıların Suriyeli kimliğini “damgalanmış olma” (damgalama) olarak algılamalarıdır. Bu örneklerde sığınmacıların maruz kaldıkları 3 tür sınırlama pratiği kendini göstermiştir. Bunlardan ilki sığınmacı statüsünün gayri meşrulaştırılmasıdır. Buna göre, mülteci statüsünün hak edilmesi gerekmektedir. Suriyeliler ise gerçek mülteciler değil "sahte" mülteciler olarak görülmekte ve dolayısıyla hem Türkiye ve Suriye arasındaki fiziksel sınırı geçmeleri hem de burada kalmaları gayrimeşru bulunmaktadır. İkinci tip sınırlama ise kültürel bir bakış açısıyla oluşturulmaktadır. Burada, Suriyelilerin mülteci kimliğinin meşru olup olmamasından ziyade ülkede kalmaları sorun yaratmaktadır. Diğer bir deyişle fiziksel sınırın geçilmesi değil kültürel sınırların korunması odakta yer almaktadır. Suriyelileri “kültürel olarak geri bulma”, “hor görme”

ve dolayısıyla Türkiye'ye yaşam pratikleri açısından uygun bulmama söz konusudur. Bu ikinci tip sınırlama pratikleri kapsamında, Eleştirel Sınır Çalışmalarının altını çizdiği aidiyet normları ile ilişkili olarak 'biz' ve 'öteki' şeklinde bir farklılaştırma ortaya konmaktadır. Bu noktada yeknesak bir 'biz' ve 'Suriyeliler' anlayışı hakimdir. Türk ulusal kimliğinin tek tip, homojen, değişmez bir ulusal alana gönderme yaptığı örtük olarak varsayılırken aynı zamanda 'öteki' olan Suriyeliler de homojenleştirilmektedir.

Üçüncü tip sınırlama ise Suriyelilerin Türkiye'nin ulusal güvenliğine tehdit olarak görülmesidir. Sığınmacılar bazen Türkiye'yi Araplaştırmak için getirilmiş piyonlar olarak görülürken, bazen de kriminalleştirilerek terörist veya potansiyel suçlu olarak çerçevelenmektedirler. Bu üç çeşit sınırlama pratiği çoğu zaman iç içe geçmiş ve birbirinin etkisini artıran bir şekilde ortaya çıkabilmektedir.

Bu sınırlama pratiklerine karşı sığınmacılar hem kendi sosyal kimliklerine ve diğer gruplara kıyasla sosyal konumlarına ilişkin değerlendirmeler yapmakta hem de ülkedeki siyasi-kültürel bağlamlara ilişkin algılarına dayalı olarak baş etme stratejileri geliştirmektedirler. Dahası, ana akım medyanın ve siyasi aktörlerin (McMahon & Sigona, 2018) sığınmacıları araçsallaştırma eğilimi, sığınmacıların kendileri hakkındaki yaygın inançlara yanıt vermeleri gerektiği anlamına gelir. Bu değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan farklı algılar ise sığınmacıların neden farklı ve bazen çelişkili baş etme stratejisi geliştirdiklerine ışık tutmaktadır. Koşullar değiştikçe bu değişimlere ilişkin bilgi ve farkındalık da değişmekte ve dolayısıyla sınırlama pratikleriyle baş etme yöntemleri farklılaşmaktadır.

Bu çalışmada yer alan katılımcıların yukarıda bahsedilen sınırlama pratikleriyle baş etmede farklı stratejiler geliştirdikleri görülmektedir. Bu stratejiler katılımcıların yaş, eğitim durumu ve toplumsal cinsiyeti ile yakından ilişkilidir.

Çalışmadaki katılımcıların deneyimlerinin ortaya çıkardığı sınırlama pratiklerinin ilki olan "sahte mülteci" yargısının özellikle erkek katılımcılar için söz konusu olduğu görülmüştür. Kadın sığınmacılar, özellikle de çocuk sahibi ve eşini savaşta kaybetmiş katılımcılar görüşmeler sırasında böyle bir suçlama veya ön yargıyla karşılaştıklarından bahsetmemişlerdir. Ataerkil toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir biçimde kadın sığınmacıların savunmasız varsayıldıkları ve Türkiye'ye gelmelerinin çok daha az sorgulandığı görülmektedir.

"Sahte mülteci" şeklindeki sınırlama pratiklerine karşı erkek katılımcıların başvurdukları iki temel strateji ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki ülkesini terk etmek zorunda kalmış olmaktan kaynaklı yas ve kayıp halinin sürdürülmesidir. 29 yaşındaki bir erkek katılımcı bunu şu şekilde

ifade etmiştir: “Dışarıda asla yüzümüz gülmemeli, mutlu gözükmemeliyiz. Yoksa hemen yargılanıyoruz. Ülken o haldeyken burada eğleniyorsun diyorlar. Onun için çocuklarıma da devamlı tembihliyorum. Hareketlerinize dikkat edin, rahat davranmayın diyorum” (Cevaplayıcı 6). Buna benzer bir durumu 42 yaşındaki erkek bir katılımcı (Cevaplayıcı 8) şöyle açıklamıştır:

Türkiye’ye geldiğimden beri üç kere taşınmak durumunda kaldım. Hepsinde ev sahibine Suriye’deki savaşı, neden orada kalıp savaşamadığımı ve kaçmak zorunda kaldığımı anlatıp ikna etmem gerekti.

Erkek katılımcılar tarafından dile getirilen diğer bir baş etme yolu ise sığınmacı kimliğinin, en zor şartlarda, ekonomik ve sosyal hayatın idamesi için çalışan işçiler olarak inşa edilmesidir. 27 yaşındaki bir inşaat işçisi katılımcı (Cevaplayıcı 24), pandemi sırasında ve en kötü hava koşullarında bile çalıştığını gururla belirtmiş ve kendini herkesin evden dışarı çıkmaya korktuğu bir ortamda işine devam eden, topluma faydalı olan bir çalışan olarak tarif etmiştir.

Başka bir örnek ise, daha agresif olarak tanımlanabilecek bir karşı anlatıyı temsil etmektedir. Suriyelilerin Türklerin işlerini ellerinden aldığına dair yaygın inanca açıklık getiren 24 yaşındaki erkek katılımcı (Cevaplayıcı 14) bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: "Sığınmacılar işinizi elinizden almıyor, sizin istemediğiniz işleri yapıyorlar."

İkinci sınırlama türü kültürel sınırlamadır. Sığınmacılar, toplumun Suriyeli sığınmacı kimliğini nasıl inşa ettiği ile Suriyeli sığınmacıların kendilerini nasıl gördüğü arasındaki algılanan uçurumu değerlendirmekte ve sorgulamakta, kendilerinin de Türk vatandaşlarından farklı olmadığını kanıtlamak için damga haline gelmiş olumsuz bir kimliği olumlu bir kimliğe dönüştürmeye çalışmaktadırlar. Üniversite mezunu olan veya lisansüstü çalışmalarına devam eden erkek sığınmacılar tarafından dile getirilen bu strateji “model sığınmacı” olma olarak adlandırılabilir. Bu grupta yer alan Suriyeli sığınmacılar asimilasyonist stratejiler üretmekte ve toplumdaki yerlerini bütünleştirici, yüksek eğitilmiş, yüksek statülü model vatandaşlar olarak tesis etmeye çalışmaktadırlar. Sığınmacılar ait olmak için gereken değerlere aşinalıklarının altını çizmekte ve topluma ait olma arzusunu paylaşmaktadırlar. 30 yaşında doktora yapan bir erkek sığınmacının (Cevaplayıcı 17) belirttiği gibi: “Marjinalize olmuş bir topluluk mensubu gibi hissetmiyorum. Kendimi Türkiye’nin bir parçası olarak görüyorum.”

Bir dershanede matematik öğretmeni olarak çalışan bir başka sığınmacı ise, çalışma izni almaya hak kazandığından beri işinden bir gün izin almadığını, hatta öğrencilerinin başarısı için diğer öğretmenlerden fazla çalıştığını söylemiştir. Katılımcı, sığınmacı kimliğini yeniden tanımlarken,

Suriyelileri "iyi göçmen", yani hak eden, yasalara uyan, çalışkan biri olarak konumlandırmanın ötesine geçerek onları toplum için gerekli ve faydalı olarak konumlandırmaktadır.

"Model sığınmacı" stratejisindeki bu aşinalık anlatısına rağmen bu strateji önemli bir baskı unsuru da içermektedir. 31 yaşındaki bir kadın katılımcı (Cevaplayıcı 22) bunu şöyle belirtmiştir:

"En küçük bir insani hata yapma lüksümüz bile yok. Geçen gün BİM'de kasada biri sıradaymış, görmemişim. Ne medeniyetsizliğim kaldı ne saygısızlığım."

Bir başka katılımcı (Cevaplayıcı 19) ise bu sınırlamayı şu şekilde ifade etmiştir: "Varlıklı ya da okumuş bir aileden gelmeniz, düzgün bir mahallede yaşamamız ya da son derece eğitilmiş olmanız fark etmiyor, herkese aynı bakıyorlar."

Üniversite mezunu başka bir katılımcı, Suriye'de iyi bir işi olduğunu oysa burada okuma yazma bile bilmeyen insanlarla bir tekstil fabrikasında çalışmak zorunda kaldığını belirtmiştir. Bu örnek, sığınmacıların eğitim seviyelerinden bağımsız olarak yapabilecekleri iş türlerindeki sınırlamaları göstererek mesleki sembolik sınırların varlığını ortaya koymaktadır.

Üçüncü sınırlama pratiği olan tehditleştirmeye karşı sığınmacıların geliştirdikleri iki çeşit cevap göze çarpılmaktadır. Bunlardan ilki kendi kimlik kategorilerinin bazılarını yok sayma ve görünmez olmadır. Bu stratejinin, özellikle kadın sığınmacılar ve 20 yaş altı sığınmacılar tarafından benimsendiği görülmektedir. Bazı kadın katılımcılar, toplum içinde Arapça konuşmadıklarını belirtirken bazıları da çocuklarının Arapça öğrenmeyi reddettiğini, çünkü bunu "ezik" bulduklarını vurgulamışlardır. Bir kadın katılımcı (Cevaplayıcı 25), "her sabah okula giderken çocuklarıma sessiz olmalarını" tembihlediğini belirtmiş, bir diğeri ise sakal bırakmak isteyen oğluna terörist gibi görünmesin" diye izin vermediğini dile getirmiştir.

Görüşmeler sırasında bazı katılımcılar, Suriyeli sığınmacıların toplumdaki konumu ve kolektif kimlik algılarında önemli değişimlere yol açan, ulusal çapta duyulan bir dizi olayla ilgili izlenimlerini de paylaşmışlardır: Bence Suriyelilere sadece suçlu merceğinden bakılıyor. Suriyeli lafı her geçtiğinde ister havaalanında olsun ister şüpheli bir durum olsun, bununla tanımlanıyoruz.

Katılımcılar, toplumun Suriyelileri haksız yere damgaladığını düşünseler de Suriyelilerin neden tehdit olarak algılandığını anladıklarını vurgulamışlardır. Bu tür yanlış tavırların her toplumda ortaya çıkabileceğini ama yine de Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin böyle davranışlar sergileme lüksünün olmadığını belirtmiş ve bu kişilerin hemen sınır dışı edilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Sığınmacıların gündelik sınırlama pratikleriyle baş etme stratejilerinde dikkat çeken bir başka boyut da bu sınırlama pratiklerinin diğer ülkelerden gelen sığınmacılara karşı yeniden üretilmesidir. Görüşmeler sırasında özellikle son dönemde artan Afgan göçü sıklıkla dile getirilmiştir. Sığınmacılar karşı karşıya kaldıkları bu sembolik sınırlama pratiklerine ilişkin olarak Afganlarla aralarında kendi lehlerine farklılık kuran alternatif bir anlatı benimsemektedirler: “Biz Afganlar gibi değiliz. Biz ülkemizi beğenmediğimiz için terk etmedik, bombalardan kaçtık. Haberlere çıkanlar (suç işleyenler kastediliyor) biz değiliz. Biz Türk halkına minnettarız. Oysa tüm gelenlere Suriyeli deniyor” (Cevaplayıcı 23). Dolayısıyla katılımcılar deneyimledikleri sınırlama uygulamalarıyla baş etmeye çalışmakta ancak bunu yaparken Afganlara karşı bu uygulamaları yeniden üretmektedirler.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Kuramsal olarak, eleştirel sınır çalışmaları tarafından ifade edilen gündelik sınırlama kavramı ile göç çalışmalarını bir araya getiren bu çalışma sınırları, ulus devletlerin fiziksel hatlarını belirleyen durağan bir çizgiden ziyade farklı aktörler tarafından gündelik hayatta inşa edilen süreçler olarak ele alır. Eleştirel sınır çalışmaları göç kontrolünün sınırdan sona ermediğini, aksine göçün ve göçmenlerin -ve dolayısıyla sınırların- kontrolünün, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi yaşamda farklılaştırılarak, sembolik ve yasal hakları sınırlandırılarak sürdürüldüğüne dikkat çeker. Dolayısıyla sınır ve sınırlama kavramları biz ve öteki ayrımı yapma açısından hayattır ve siyasi aidiyetin merkezinde yer alır. Bu farklılaştırma ise güçlü dışlayıcı etkiler sergilemekte ve göçmenlerin karşılaştığı yapısal dezavantajları daha da ağırlaştırmaktadır. Bu anlamda sınırlar sadece sınırları yasal olarak çizmek ve korumakla görevli aktörler tarafından değil toplumdaki pek çok kişi tarafından tesis edilir ve korunur. Dahası, ev sahibi topluluk ile karşılaşmalar (encounters) göçmen/mültecilerin öznel sosyal konumları, bu konuma ilişkin algıları ve ev sahibi ülkedeki siyasi-kültürel bağlama ilişkin değerlendirmeleri çerçevesinde şekillenir.

Bu araştırmada Suriyeli sığınmacıların ülkeler arasındaki fiziki sınırı aştıktan ve sığınmacı statüsünü aldıktan sonra maruz kaldıkları sosyo-ekonomik ve söylemsel sınırlama pratikleri ve türleri, Suriyeli sığınmacıların deneyimlerine dayanılarak tespit edilmeye ve incelenmeye çalışılmıştır. Ankara'nın Altındağ ilçesinde yapılan saha araştırmasında sığınmacıların, Türkiye nüfusu tarafından üç ana tema çerçevesinde kurgulanan dışlama/sınırlama süreçlerini deneyimledikleri görülmüştür. Bu temalar meşruiyet (sahte mülteci olma), kültürel gerilik (Suriyelilerin kültürel olarak daha geri olması) ve tehdit (adli suç ve terörizm riskleri) söylemleri ile inşa edilmiş olup, günlük hayattaki karşılaşmalarda, iletişim ve etkileşimlerde, ekonomik, iş ve

eğitim hayatına katılımda somut ve olumsuz etkiler yaratmıştır. Sığınmacılar bunların her birini kendi bireysel, sosyal ve ekonomik konumlarına göre farklı şekilde deneyimledikleri için, bunlara tekabül eden baş etme stratejileri de çeşitlilik göstermiştir. Buna göre, ekonomik hayata etkin katılımı yük olan değil (niteliklerinin altında kalitesiz işlere mahkûm olsalar da) katkı sağlayan, kültür, eğitim düzeyi ile sığınmacıların genel çoğunluğunun üstünde bir konumda yer alan ve o konumun sembolik göstergelerini sergileyen, kötü ve zararlı sığınmacıları hem istisna gibi görüp hem de yerleşik nüfusun endişelerini anlayıp, mahkûm ederek onlarla arasına mesafe koyan sığınmacı konumlarını almaya çalıştıkları görülmüştür.

Bu çalışmada maruz kalınan bu sınırlama pratikleri sığınmacı gözüyle toplanan verilerle tespit edilmeye çalışılmış olup, bu bir yöntemsel sınırlılık olarak belirtilmelidir. Aynı sınırlama pratikleri ve anlatıları Türkiye halkının Suriyeli sığınmacı olgusunu deneyimleme şekline bakarak onların gözünden tespit etmeye çalışmak doğal bir devam araştırması olarak gündeme gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Altıok, B. & Tosun, S. (2019). Understanding Foreign Policy Strategies during Migration Movements: A Comparative Study of Iraqi and Syrian Mass Refugee Inflows to Turkey, *Turkish Studies*, 21(5).
- Aslan, A. (2016). Modern Dünyada Sınırlar. *Düşünüyorum*. <http://www.dusunuyorumdergisi.com/modern-dunyada-sinirlar/>
- Balibar, E. (2002). *Politics and the Other Scene*. Verso: London.
- Bélanger, D. & Saraçoğlu, C. (2019). Syrian Refugees and Turkey: Whose Crisis?. *Oxford Handbook of Migration Crises* içinde, C. Menjívar, M. Ruiz, & I. Ness, (Ed.), Oxford University Press.
- Bernstein, M. (2005). Identity Politics. *Annual Review of Sociology* 31(1), 47–74.
- Carastathis, A. (2014). The Concept of Intersectionality in Feminist Theory. *Philosophy Compass*, 9(5), 304-14.
- Coşar, S. (2014). AKP'nin İktidarla Dansı: Neoliberalizm ve Türk İslam Sentezi. *İktidarın Şiddeti* içinde, S. Coşar & G. Yücesan-Özdemir (Ed.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Delanty, G. (2006). Borders in a Changing Europe: Dynamics of Openness and Closure. *Comparative European Politics*, 4(2/3).
- Diker, N.P. & Karan, O. (2021). Suriyeli Mültecilerin Karşılaştıkları Sosyal Dışlanma ve Geliştirdikleri Direniş Taktikleri: Ankara Örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 281-321.
- Dill, B. T. & Zambrana, R. E. (2009). *Critical Thinking About Inequality: An Emerging Lens. Emerging Intersections: Race, Class, and Gender in Theory, Policy and Practice* içinde B. T. Dill & R. E. Zambrana (Ed.), New Jersey: Rutgers University Press.

- Doevenspeck, M. (2011). Constructing the border from below: Narratives from the Congolese-Rwandan State Boundary. *Political Geography*, 30(3), 129-142.
- El-Tayeb, F. (2016). *UnGerman: The Construction of Otherness in the Postmigrant Society*. Unrast.
- Fine, S. (2018). *Borders and Mobility in Turkey*. Palgrave.
- Fox, J.E. & Miller-Idriss, C. (2008). Everyday Nationhood. *Ethnicities*, 13, 385-400.
- Göç, F. Heck, G. & Hess, S. (2019). The Multilayered Migration Regime in Turkey: Contested Regionalization, Deceleration and Legal Precarization. *Journal of Borderlands Studies*, 34(4), 489-508.
- Gilmartin, N. (2022). Fear, force, and flight: configurations of intimidation and displacement in Northern Ireland's 'Troubles'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2022). <https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27>.
- Gökalp-Aras, N. E. & Z. Şahin-Mencütek. (2016). From Assertive to Opportunist Usage of Mass Migration for Foreign and Asylum Policy: Turkey's Response to the Refugees from Syria. *Turkish Migration Policy içinde*, I. Sirkeci & B. Pusch (Ed.), London: Transnational Press, 91-126.
- Guiraudon, V., & Lahav, G. (2000). Comparative Perspectives on Border Control: Away from the Border and outside the State. *The Wall around the West: State Borders and Immigration Controls in North America and Europe içinde* P. Andreas & T. Synder (Eds), Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Herbert, S. (2000). For ethnography. *Progress in Human Geography*, 24, 550-568.
- İçduygu, A. & Kirisci, K. (2009). *Land of Diverse Migrations: Challenges of Emigration and Immigration in Turkey*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press.
- Johnson, C., Jones, R., Paasi, A., Amooore, L., Mountz, A., Salter, M., et al. (2011). Interventions on Rethinking "the Border" in Border Studies. *Political Geography*, 30(2), 61-69.
- Jones, R., & Johnson, C. (2014). *Placing the border in everyday life*. London and New York: Routledge.
- Kaşlı, Z. & Yanaşmayan, Z. (2020). Migration Control, Citizenship Regime, and the Spectrum of Exclusion in Turkey. *Crimmigrant Nations: Resurgent Nationalism and the Closing of Borders içinde*, R. Koulis & M. Van der Woude (Ed.), New York: Fordham University Press.
- Kolossov, V., & Scott, J. (2013). Selected Conceptual Issues in Border Studies. *Belgeo*, 1(October), 1-16.
- Korkut, U. (2016). Pragmatism, Moral Responsibility or Policy Change: The Syrian Refugee Crisis and Selective Humanitarianism in the Turkish Refugee Regime. *Comparative Migration Studies*, 4 (2), 1-7.
- McMahon, S. & Sigona, N. (2018). Navigating the Central Mediterranean in a Time of 'Crisis': Disentangling Migration Governance and Migrant Journeys. *Sociology*, 52(3), 497-514.
- Myrivili, E. (2004). *The Liquid Border: Subjectivity at the Limits of the Nation-State in Southeast Europe*. Columbia University.
- Newman, D. (2006). Borders and Bordering: Towards an Interdisciplinary Dialogue. *European Journal of Social Theory*, 9(2), 171e186.
- Newman, D. (2011). Contemporary Research Agendas in Border Studies. *Research*

- Companion to Border Studies içinde, Wastl Water D. (Ed.), Ashgate Farnham: Ashgate.
- Norman, K. P. (2020). Migration Diplomacy and Policy Liberalization in Morocco and Turkey. *International Migration Review*, 54(4), 1158-1183.
- Öniş, Z. (2015). Monopolising the Centre: The AKP and the Uncertain Path of Turkish Democracy. *The International Spectator*, 50(2), 22-41.
- Paasi, A. (1998). Boundaries as Social Processes. *Territoriality in the World of Flows. Geopolitics*, 3(1), 69-88.
- Paasi, A. (2009). Bounded spaces in a "borderless world": Border studies, power and the anatomy of territory. *Journal of Power*, 2(2), 213-234.
- Parker, N., & Vaughan-Williams, N. (2009). Lines in the Sand? Towards an Agenda for Critical Border Studies. *Geopolitics*, 14(3), 582-587.
- Parker, N. & Vaughan-Williams, N. (2014). *Critical Border Studies: Broadening and Deepening the 'Lines in the Sand' Agenda*. Routledge.
- Rumford, C. (2006). Theorizing Borders. *European Journal of Social Theory*, 9 (2), 155-169.
- Russell, K. (2007). Feminist Dialectics and Marxist Theory. *Radical Philosophy Review*, 10(1), 33-54.
- Sosyal Demokrasi Vakfı (SODEV). (2021). Suriye Göçünün 10. Yılında Türkiye'de Suriyeli Göçmenler Araştırması. Erişim tarihi: 24 Haziran 2022. <https://sodev.org.tr/sodev-suriye-gocunun-10-yilinda-turkiyede-suriyeli-gocmenler/>
- Şimşek, D. (2018). Integration Processes of Syrian Refugees in Turkey: 'Class-based Integration'. *Journal of Refugee Studies*, 33 (3), 537-554.
- van Houtum, H., & van Naerssen, T. (2002). Bordering, ordering and othering. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 93(2), 125-136.
- Walters, W. (2006). Border/control. *European Journal of Social Theory*, 9(2), 187-203.
- Wemyss, G. & Cassidy, K. (2017). 'People think that Romanians and Roma are the same': Everyday Bordering and the Lifting of Transitional Controls. *Ethnic and Racial Studies*, 40(7): 1132–1150.
- Winker, G. & Degele, N. (2011). Intersectionality as Multi-Level Analysis: Dealing with Social Inequality. *European Journal of Women s Studies* 18(1):51-66.
- Wonders, N. A. (2006). Global Flows, Semi-permeable Borders and New Channels of Inequality: Border Crossers and Border Performativity. *Borders, Mobility and Technologies of Control içinde S. Pickering and L. Weber (Ed.), Dordrecht: Springer.*
- Yanaşmayan, Z., Üstübcü, A & Kaşlı, Z. (2019). Under the Shadow of Civilizationist Populist Discourses: Political Debates on Refugees in Turkey. *New Diversities*, 21 (2).
- Yuval-Davis, N. (2013). Working Paper 2: A Situated Intersectional Everyday Approach to the Study of Bordering: Situated Knowledge and Imagination (August).
- Yuval-Davis, N. (2014). Situated Intersectionality, Inequality and Bordering Processes. *Politiques*, 58, 91-100.
- Yuval-Davis, N., Wemyss, G. & Cassidy, K. (2019). *Bordering*. Cambridge: Polity.